

O environmentálních manažerských systémech

V březnu roku 2000 ukončil Výbor pro otázky moderní společnosti (NATO CCMS – Committee on the Challenges of Modern Society) pilotní studii na téma „Environmentální manažerské systémy (EMS)“. Tato pilotní studie byla vedena za spolupředsednictví Nizozemí a USA a výsledkem byla publikovaná závěrečná zpráva č. 240 s názvem „Environmentální manažerské systémy ve vojenském sektoru“. Tato zpráva byla završením čtyřleté práce 27 zemí se společným zájmem v oblasti zvažování proveditelnosti implementace EMS ve vojenských sektorech. Zpráva byla uzavřena konstatováním, že EMS které byly modelovány podle norem ISO 14 001 jsou životaschopným a cenným nástrojem při určování environmentálních otázek v oblasti redukci finančních prostředků a hrozeb pro životní prostředí. Zpráva současně nabízí úvodní podporu jako směrnice pro aplikaci. To doplňuje další úsilí NATO, tzv. Program modelové práce pro rozvoj národních environmentálních programů, a to především na národní a politické úrovni. Na posledním zasedání pilotní studie členové jednohlasně odsouhlasili, že budou navrženy série následných jednání ve formě pracovních zasedání s cílem pomoci zemím určit praktické výzvy v oblasti implementace EMS, a že tím bude poskytnut impuls pro integrování EMS do rámce managementu.

První takové zasedání, které bylo sponzorováno společně Švýcarskem, Belgií, Holandskem a Švédskem se konalo ve švýcarském Thunu v lednu 2001. Tohoto zasedání se zúčastnilo 25 zemí včetně Jižní Afriky. Zasedání mělo největší účast států NATO a PfP v historii pilotních studií v oblasti životního prostředí. Zdůraznilo trvalý zájem odborníků z praxe určit problémy v aplikaci norem do jejich denních aktivit a navrhnout řešení ze zkušeností jejich kolegů. Zasedání bylo ukončeno závazkem některých členů (Dánsko, Finsko, Norsko, Švédsko, Belgie, Kanada a Česká republika) zvažovat převzetí odpovědnosti za plánování následných pracovních zasedání. Bylo dohodnuto, že následující zasedání by mělo být konáno v rámci 18-24 měsíců a v tomto období by každá země měla identifikovat další problémy pro diskuzi a řešení na základě jejich vzrůstajících zkušeností s EMS.

Po ukončení zasedání v Thunu reprezentanti z České republiky a Kanady hledali možnost společného předsednictví dalšího pracovního zasedání, které by se uskutečnilo ideálně na podzim roku 2002. Výsledkem bylo česko-kanadské pracovní zasedání NATO CCMS se zaměřením na oblast environmentálních manažerských systémů ve vojenském sektoru, které se konalo ve dnech 1.-4. října 2002 na půdě Fakulty ekonomiky obrany státu a logistiky VVŠ PV ve Vyškově za finanční podpory Velitelství národní obrany Kanady a ve spolupráci s Výborem pro otázky moderní společnosti NATO. Zasedání se účastnilo 52 odborníků z 22 zemí Evropy, Severní Ameriky a Střední Asie, zástupce NATO School (SHAPE) a vojenský přidělenec Kanady plk. W. A. Hawken. Mezi předními odborníky a garanty jednání pak lze zmínit především ředitelku odboru životního prostředí Ministerstva obrany Kanady Ginger Stones, vedoucího oddělení EMS odboru životního prostředí Ministerstva obrany Kanady Michael Dawsona, plk. prof. Aleše Komára, prof. Ing. Františka Božka, CSc., a Mgr. Jiřího Dvořáka, kteří konferenci připravili.

Projednávání problematika logicky navazovala na výsledky závěrečné zprávy pilotní studie v dané oblasti a prvního zasedání ve Švýcarsku. Cílem pracovního zasedání byla výměna informací

o nejlepších zkušenostech, výzvách a příležitostech a současně bylo zasedání využito jako fórum, kde se zvažovaly inovativní přístupy k aplikování principu EMS na širší otázky environmentálního zdraví a bezpečnosti. Hlavními body, které se projednávaly v průběhu tří denního zasedání byly:

- vliv organizačních změn na implementaci EMS (případová studie);
- osvědčená praxe v oblasti evaluace a oznamování dosažených výsledků;
- environmentální systém měření a registrace;
- praktický přístup při environmentálním přezkoumání a udělování auditů EMS.

Otázky byly projednávány ve třech sekcích, z nichž první se zabývala environmentální politikou a plánováním, druhá byla orientována na problematiku implementace a působení EMS a definování optimálních environmentálních indikátorů a třetí sekce řešila otázky kontrolních a korekčních postupů a následné registrace.

Zasedání jasně demonstrovalo, že environmentální manažerské systémy byly schváleny širokým spektrem vojenských organizací (jedná se o složky ozbrojených sil a civilní organizace, které jsou přímé podřízené Ministerstvu obrany, a které tyto ozbrojené síly podporují), a že směrnice, které byly navrženy v Thunu posílily schopnost mnoha vojenských organizací NATO i organizací Euroatlantické rady Partnerství (*EAPC – Euro-Atlantic Partnership Council*) implementovat EMS na každé úrovni. Nepředvídatelným vedlejším produktem implementace EMS byl očividný vzrůst v tendenci odborníků z praxe nahlížet na role a odpovědnosti jak jejich vlastní, tak i vojenských organizací v mnohostranném strategickém kontextu. To se pak odráží ve vyšší úrovni zájmu v rozsahu, povaze a praktické hodnotě takových věcí jako jsou výkonnostní indikátory a procesy auditů a revize. Zároveň z prezentací účastníků jasně vyplynulo, že je možné země rozdělit do tří proudů podle stupně progresu:

- první proud tvoří vyspělé státy, které již mají fungující EMS a snaží se o jeho optimalizaci za účelem dosažení maximálních efektů v rámci udržitelného vývoje výcviku (západní Evropa a Severní Amerika);
- druhý proud představují státy, které mají formulovanou environmentální politiku a jsou v počátečním stádiu implementace EMS;
- třetí proud je tvořen státy, které teprve hledají postupy a rámce, jak redukovat zatížení životního prostředí způsobené vojenskými aktivitami (zejména východní Evropa).

Diskuze v pracovních skupinách na plenárních zasedáních a při společenských událostech již jednoznačně ukázaly silný souhlas v otázce toho, že rozdíl mezi zeměmi prvního a třetího proudu a mezi vojenskými organizacemi těchto zemí se spíše rozšiřuje, než-li zužuje. Zároveň vojenské organizace prvního proudu nemohou pozdržet jejich rozpracované environmentálních manažerských systémů ve stádiu vyčkávání, protože kontinuální zlepšování je nedílnou součástí životaschopnosti environmentálních manažerských systémů. Proto bylo jedním z hlavních cílů zasedání najít způsob, jak zmenšit prohlubující se rozdíl mezi jednotlivými zeměmi, který by mohl vést až k neporozumění mezi armádami.

Závěrem tří denního pracovního zasedání účastníci jednohlasně podpořili pokračování práce, která byla započata pilotní studií a dvěma následnými zasedáními. V tomto kontextu je očekáván souhlas NATO CCMS k hledání nákladově efektivní a pragmatické příležitosti v rámci kontinuálního vylepšování cyklu pro vojenské organizace zemí v prvním proudu a současného dosažení plně implementace svých EMS ve vojenských organizacích v druhém a třetím proudu. Ke splnění výše uvedeného cíle byla přijata následující doporučení, která se budou dále rozpracovávat:

- ❑ prostřednictvím konzultací určit konkrétní potřeby organizací na druhém a zejména třetím stupni vývoje a současně určit již existující a fungující centra, která by byla schopna napomoci při zavádění environmentálních nástrojů s důrazem na EMS;
- ❑ prostřednictvím bilaterálního či multilaterálního výcvikového programu vytvořit plány pro přenos informací a technologií potřebných pro řešení potřeb v dané oblasti,
- ❑ vytvořit webové stránky CCMS EMS s možností výměny názorů a zkušeností zainteresovaných odborníků,
- ❑ nadále optimalizovat systém environmentálních indikátorů.

Závěr

Rozsah projednávané problematiky je významný pro rozvoj environmentálních systémů řízení v rezortech obrany jak z teoretické stránky, tak i v konkrétních případech jeho praktické realizace v různých zemích. Využití přednesených a diskutovaných je vhodné dále v oblasti edukace a spolupráce s NATO School (SHAPE). V průběhu roku se očekává neformální spolupráce a nabídka několika zemím, včetně AČR v pomoci při zavádění EMS.

Úkoly vyplývající z tohoto zasedání bude řešit VVŠ PV ve spolupráci s Kanadou, např. vydáním oficiální závěrečné zprávy NATO CCMS ve formě tzv. modré knihy a CD-ROM. Kanadská strana navrhuje, aby oba pořadatelé informovali o výsledku konference jarní plenární zasedání výboru CCMS NATO. Pracovní skupina ochrany životního prostředí (EPWG NSA), garantující STANAG 7141 EP, vyžaduje užší spolupráci při dokončování návrhu normy k ochraně životního prostředí v průběhu vojenských misí a dalších environmentálních vojenských standardů – snad i k aplikaci EMS do rezortu ministerstva obrany.

VVŠ PV bude dále svými zástupci informovat o výsledku zasedání v dalších pracovních skupinách NATO v běžné pracovní agendě v odpovídajících projektech (např. ETWG ASG NTG, pilotní studie CCMS k problematice environmentální edukace).

Literatura:

- BOŽEK, F., KOMÁR, A. A DVOŘÁK, J. Systém environmentálního managementu v Armádě ČR. In *Environmentální aspekty podnikání. Specál 99*. České ekologické manažerské centrum. Česká podnikatelská rada pro udržitelný rozvoj. Praha, 1999. ISSN 1211-8052.
- NATO CCMS. Environmental Management Systems in the Military Sector. *Final Report of the Pilot Stud. Group*. Report No 240, 2000.
- KOMÁR, A. Standardizace v oblasti životního prostředí u ozbrojených sil. *Vojenský profesionál*. 1-2-3/2000.
- NATO CCMS. Environmental Management Systems in the Military Sector. *Complementary Guidelines for the NATO/CCMS Final Report 240*. Report No 240/B. Thun, Switzerland 2001.

Zkratky použité v textu:

- CCMS** Výbor pro otázky moderní společnosti (Committee on the Challenges of Modern Society)
- EAPC** Euroatlantická rada Partnerství (Euro-Atlantic Partnership Council)
- EP** Ochrana životního prostředí (Environmental Protection)
- EMS** Environmentální manažerské systémy (Environmental Management Systems)
- EPWG NSA** Pracovní skupina ochrany životního prostředí (Environmental Protection Working Group, spadá pod NATO Standardization Agency)
- ETWG ASG NTG** pracovní skupina environmentálního výcviku (Environmental Training Working Group - Army Sub-Group, spadá pod NATO Training Group)
- NSA** Agentura NATO pro standardizaci (NATO Standardization Agency)
- NTG** Výcviková skupina NATO (NATO Training Group)
- SHAPE** Vrchní velitelství spojeneckých sil v Evropě (Supreme Headquarters Allied Powers Europe)